

Fisket vid 1850-talets början. Vid storbackefösket användes skuder, bankskutor. Så vitt jag kan erinra mig fanns det i början av 50-talet fyra sådana i Mollösund: Alka, Viktoria kallad Sua (), Örnén kallad Örna, Eska kallad Galleasen.

Bankskutan var byggd av ek på kravell och hade stäv i för och akter. Alla höllo måtten 19 alnar i kölen och 23 alnar över stäv. Akterstäven var rak. Skutorna byggdes in på Orust. Virket fick man åtminstone delvis - ur kronans skogar. De hade tre master, av vilka de bakre kallades mesanmasten, samt högt pekande bogspröt. Vid ankomsten till fiskeplatsen riggades bogsprötet in. På de två främre masterna voro råsegel, ett på vardera, på mesanen ett sprisegel. Bogsprötet hade även ett råsegel, blindan, vilket sattes till vid förlig vind och gott väder. Råsegeln hade hals och skot som vanligt, boliner saknades och brassarna voro fästa - ej vid rånockarna - utan mitt på stående liken. Storseglet var 16-17 alnar djupt och 15 dukar - 1 duk 1 aln bredt. Focka, d.v.s. fockmastens råsegel var ungefär hälften så stort.

Mesanen räckte längre ut än aktern och skotades vid en utskjutande spira, rövstråt, se bilden.

Det var svårt att kryssa med råseglen. Då man var nära hemma vid och skulle manövrera fint, hände det, att seglen vid vändningarna slog blankhattarna av huvudet på fiskarna och i sjön.

Resorna, som voro sex a'sju om året, varade mellan två och fyra veckor. Man for till bankarna på höjden av Lindesnäs eller utanför Jäderen. Första resan tog sin början någon gång under februari månad. Fisket fortsattes till i början av oktober, då skutorna lades upp. Hemma stannade man högst åtta dagar mellan resorna.

Vid framkomsten till fiskeplatsen ankrade skutan upp. Man hade två ankaren ombord, det ena i reserv. Ankarspelet bestod av en rulle mellan två bétingar. Pallposten var fäst vid kölen. Spakar användes

vid spelningen. Ankaret var ett vanligt ankare med trästock, kabeln en $5\frac{1}{2}$ tums hampända om 220 famnar. Man stack dubbla djupet på kabeln; detta kallades bukt.

Lastrummet var i luckan delat tvärs över i ett förligt och ett akterligt rum, vilka i sin tur voro delade längskepps genom lösa skott. Dessa, som tjänstgjorde såsom slingerskott för lasten, åtskiljde de olika smårummen, bingarna. Akterut, tätt för om mesanmasten var akterluckan till skälhuset, där skalen förvarades och där man även kastade ned rockor och annan sämre fisk.

Förut var slänsen, skansen, med kojplatser och eldstad, fyrstan.

Två man lågo i var koj och hade var sin kista. Fyrstan bestod av en tvärarm fylld med sten och sand, på vilken det eldades, se teckningen. På två motsatta sidor av ramen voro två järnstänger, klykerna, mellan vilka den järnstång, räbbart, lades på vilken grytan hängdes vid kokningen. Då kitteln skulle lyftas upp på däck, trädde man en trästör, se teckningen, igenom öronen. Denna störn kallades grisen, hade två hak för öronen, så att kitteln icke skulle kunna glida. Två man togo i och lyfte den upp i luckan till två man, som togo emot på däck.

Besättningen utgjordes av 13 man, 12 fiskare och en pojke som kock. Var och en hade fyra hundraden par, kocken ett hundra, som kallades slabben. Det hände ofta, att skutlaget lånat pengar till skutan. Långivaren var då redare. Han hade rätt till en lott och utnyttjade den på så sätt, att han satte in en man i laget, vilken erhöll hälften av hans lott. Dennes redskap hölls av redaren. Även laget brukade ha en halvlottman, som erhöll halvpårt och använde lagets redskap. Äldste man var skeppare. Hans enda befogenhet var att stå för skutan vid klareringen i hamnarna, underteckna papper o.dyl.

Storbackorna sattes ut i längder, som kallades stubb. Var sådan stubb bestod av följande delar, angivna såväl till storlek som ordning:

1) För var och en av lagets tio	lottkarlar ett hundra	-----	10	hundra
2) För redarens halvlottman		-----	1	"
3) " båtens "		-----	1	"
4) " slabbkarlen (kooken)		-----	$\frac{1}{8}$	"
5) " delning mellan de tio	lottkarlarna, den s.k. <u>sniga</u>	-----	$\frac{1}{8}$	"
6) " skutans behov, den s.k. <u>fyllehunden</u>		-----	11	"
7) " de två halvlottmännen, deras <u>slabb</u>		-----	1	"
	Summa		15	hundra
				1 stubb

Två stubbar kallades 1 länk, Ett hundra, eller hundra krok, utgjorde på storbackor 50 krok på 200 famnars lina. På småbackor 90 krok på samma längd.

Varje skuta hade med sig två olika stora båtar, skibbåt. Storbåten var 6 alnar i kölen och riggad med två master och två sprisegel. Lillbåten var 5 alnar och hade en mast med sprisegel. Då skutan ankrat sattes båtarna i sjön. Besättningen i storbåten utgjordes av sex och i lillbåten av tre man, understundom utökade med kocken. Tre man lämnades alltid kvar på skutan. Fisket sköttes uteslutande från båtarna, vilka såväl lade ut som togohäm storbackorna. I storbåten utlades i allmänhet en stubb på vardera sidan, d.v.s. sammanlagt en länk. I lillbåten endast en stubb. Som var lottkarl hade 4 hundraden med sig hade alltså var och en ett hundra i reserv ombord i skutan. Backan drogs över en rulle placerad i båtens för av en man; vanligen drog var och en tre hundra krok åt gången. Fisken sprättades i båtarna. Sedan fångsten tagits ombord i skutan stuvades den i rummet. Då båtarna togs på däck skedde detta med hjälp av tackel, en göling från godset på masten. Först svängdes då fören in och sedan aktern.

Det var till största delen långa, men även lubb, torsk och hälle-fisk, som fångades. Denna ränsades från inälvorna, men slaktades ej och såltades ej heller. Fisken, som man fick på slabben, märktes genom skärning i stjärten ovanifrån och ned samt ut i fenan. Den s.k. fyllehunden, vanligen två hundraden, som användes till gemensamma utgifter såsom salt m.m. märktes genom utskärande av en tunga i stjärten, såsom

teckningen visar. Även sniga och halvlottkarlarnas slabb märktes genom snitt i fiskens stjärt.

Då man kommit hem och fisken skulle lossas, kastade man den märkta fisken i högar på däck, den kastades i vattnet för att sköljas, varefter den upplades i sex olika högar på land på Mollön. Dessa högar delades genom lottkastning mellan de tolv patterna. Två och två enade sig om en hög, valde sig en sten, kork, skal, trästicka el.dyl. och överlämnade denna till en opartisk, som förättade lottningen på så sätt, att han kastade de olika föremålen på fiskhögarna. Vart par fick sedan den hög deras föremål blivit kastat på, varefter de sinsemellan delade högen efter överenskommelse.

Fisken saltades och torkades på klipporna - endast obetydligt spildes. Det var kvinnorna, som ombesörjde dess beredning.

Då fisken var färdig, kommo gögar från Kössö och andra ställen i Göteborgs skärgård och köpte den. Dessa foro med den uppåt Vänern. Fisken såldes fem och fem i buntar, e bunta; två bunta e våla. Den fisk som icke såldes på detta sätt fördes av fiskarna själva till Göteborg vid Larmässe och Matsmässe marknad.

Varje man ombord höll sig själv med mat och hade mer eller mindre med sig allt efter råd och lägenhet. Smör och bröd, fläsk, något tjog ägg, en sättång potatis (c:a 20 liter) o.dyl. och dessutom ett stop brännvin. Gemensamt ombord hade man två tunnor dricka, vilka i tur och ordning bryggades i hemmen. Dricken portionerades ut tre gånger om dagen, varvid den slogs upp i en pipkanna. Var man fick en knörp åt gången. Detta utgjordes av ett åg at måtttrymmande en tre å fyra dricksglas. Kannan rymde 13 knörpar och det gällde för den, som hämtat drickat och som ävenledes skulle skänka i, att få det att räcka så att även han, som skulle ha sist, fick sin knörp full. Knörpen var cylindrisk med raka stav och eneband. Sådana och pipkannor gjordes av torpare inåt Orust till. Den enda varma drycken var flepp, kokt dricka med ett ivispat ägg. Kaffe användes ej ännu. F.Ö. bestod kosten av kokt fisk. Man förstod sig bättre på att äta sådan då än nu.

Även levern äts i stor utsträckning ombord. Eljest lades denna på

tunnor och bereddes till tran vid hemkomsten. En särskilt omtyckt maträtt var stomplånga. Denna tillreddes av från ben och skinn ränsad långa och väl ränsad lever, som koktes samman och därefter, sedan spadet avhållits, slogs upp på en träbacke liknande ett vanligt backetråg. Detta hackades därefter med små spadar av trä, becka. Med denna åt man även - ej med kniv. Potatis och bröd användes till.

Med beckan kunde man även taga smör o.dyl.

När en resa var fullbordad och fisken klar samlades skutelaget och inbjudna hemmavarande till gille på det ställe, där det nya drickat bryggets. Härvid bestods ett ankare av drickat och ett halvstop brännvin - däremot ej någon mat. Resan och fisket diskuterades, upplysningar varest man hade att söka fisken lämnades, o.s.v. Eljest inga fester och ceremonier vid avresa eller hemkomst.

Sedan fisket för året var avslutat på hösten skulle skutorna, sedan de väl rengjorts innan och utan, dragas upp på land vid Mollön. Såväl vid denna rengöring som vid upphalningen hjälptes två skutelag åt. Skutorna drogos upp med aktern före. Omkring skutan lades en brok, broka, i vilken höggos två treskurna taljor, vars löpare gingo till två kapstandare. Under skutans köl stacks en låg klamp med urtagning för kölen. Klamparna voro väl smorda. På, ena sidan om skutan

lades två mastträn, mot vilka skutans ena sida fick stödja sig, släpan. Allt eftersom skutan upphalades stack man högre och högre klampar under kölen. Uppkommen på hällen vilade aktern på själva berget och fören, under kriet, på en hög klamp, käringa. Skutan upprestes därefter och stöttades. Den avtacklade skutan stod ohöljd över vintern.

Vid upphalningen hade man kalas i två kvällar s.k. skutöl. Dagen före samlades man och dansade till klockan 1 på natten, men de äldre gingo hem tidigare. Man hade lejt spelemänner, fioler, från Orust. Det

dansades polka, menuett, kadrilj, skotsk och engelsk. Karlarna hade mörka kläder av vadmal, som bönderna stampat och förfärdigat. Vanligen kort jacka med en liten spetsig snipp därbak samt långbyxor med smäck. Kvinnorna vida, långa kjolar; huvuds~~snibb~~. - Andra dagen börjades arbetet med rengöring och upphalning kl.10., varvid fiolerna spelade på arbetsplatsen. Man sjöng gärna. De, som gingo vid kapstandaren, sjöngo:

Gå i spel, gå i spel,

hurra, hurra.

Ibland var det så tungt, att de icke orkade sjunga, då skreko de bara:

Kläm på, kläm på.

Gå i spel, gå i spel.

Uppteckning efter fiskaren Johan Martin Göransson, född i Mollösund år 1846, av Philibert Humbla och Sven T.Kjellberg, sommaren 1928.

